

OORLOGSSCHADE IN STEVOORT TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG, 1939-1945

Rombout Nijssen

Geld voor de wederopbouw

De opmars van het Duitse leger door ons land in mei 1940 en de gevechten die ons leger voerde om die opmars te vertragen, gingen gepaard met de vernieling van bruggen en wegen, met de vernieling van overheidsgebouwen en particuliere woningen en bedrijven, met diefstallen, plunderingen en beschadigingen allerlei. Tijdens de oorlogsjaren veroorzaakten opeisingen door de bezetter en de luchtoorlog nog meer schade en in september 1944 veroorzaakten de bevrijdingsgevechten een nieuwe reeks belangrijke schadegevallen.

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte de Belgische overheid plannen voor de aanpak van het herstellen van de oorlogsschade zodra de oorlog voorbij zou zijn¹. Na de oorlog bleek echter dat dat niet mee zou vallen en dat de financiering van de wederopbouw een harde dobber zou worden. Pas toen de regering van de Verenigde Staten aan ons land de Marshallhulp had beloofd, werd op 1 oktober 1947 de wet over de vergoeding van de oorlogsschade aan particuliere bezittingen afgekondigd. Toch zouden de kosten voor de wederopbouw van het land mee aan de basis liggen van de sterke toename van de staatsschuld in de jaren '50 en '60.

Het doel van de wet van 1 oktober 1947 was dubbel: enerzijds het herstellen van de woningen en van de industriële en landbouwinfrastructuur in het land, en anderzijds voorkomen dat mensen die door oorlogsschade zware financiële verliezen hadden geleden zouden verarmen. Het was niet de bedoeling alle schade te vergoeden. In de eerste plaats was het zo dat alleen schade die het gevolg was van oorlogshandelingen in aanmerking kwam om vergoed te worden in het kader van de wet op de wederopbouw. Wie minder dan 2.000 frank schade geleden had, werd in principe niet vergoed. Het bedrag van de vergoeding hing niet alleen van de schade af, maar ook van het vermogen van de persoon die de schade had opgelopen. Wie weinig eigen middelen had om de schade

te herstellen, kreeg een ruimere vergoeding dan iemand die vermogend was. Er werd immers van uitgegaan dat wie vermogend was, deels zelf in staat was om de schade die hij opgelopen had te herstellen. Wanneer de schade betrekking had op goederen die tegen oorlogsschade verzekerd waren, moest eerst de verzekeraar aangesproken worden.

Wie veroordeeld was voor collaboratie werd uitgesloten. Politieke gevangenen en krijgsgevangenen daarentegen kregen voorrang en kregen de schade die hen in die hoedanigheid was berokkend integraal vergoed.

De uitvoering van de wet op de wederopbouw werd aan een nieuwe organisatie toevertrouwd: het Bestuur voor Oorlogsschade, dat een onderdeel werd van het Ministerie van Wederopbouw. Dat bestuur bestond uit een in Brussel gevestigde centrale directie en negen directies in de provinciehoofdplaatsen. De directie Hasselt handelde de dossiers uit Limburg af, maar kreeg aan het einde van de jaren '50 ook de nog niet afgehandelde dossiers uit het oosten van de provincie Antwerpen en het noordoosten van de provincie Brabant toegewezen.

De dossiers die afgehandeld werden door de directie Hasselt worden nu bewaard in het Rijksarchief te Hasselt. De inventarisatie van dit 200 meter grote bestand werd in september 2020 afgerond. 58.537 dossiers werden schoongemaakt, geïnventariseerd en verpakt. De inventaris in Excel en de dossiers zelf kunnen in de leeszaal in Hasselt geraadpleegd worden².

In 1947 telde Limburg circa 470.000 inwoners. Wellicht was het aantal huishoudens niet veel groter dan 100.000. Als je dat aantal vergelijkt met het aantal dossiers over oorlogsschade, begrijp je snel dat de kans dat één van je voorouders een dossier heeft ingediend, groot is. Wellicht is dit archiefbestand voor veel families een onverwachte en bijkomende bron van inlichtingen over de geschiedenis van de familie.

112 dossiers

In het archief van de Hasseltse directie van het Ministerie van Wederopbouw zijn 112 dossiers bewaard die betrekking hebben op aanvragen voor een vergoeding voor oorlogsschade die zich in Stevoort heeft voorgedaan.

In het archief van de Hasseltse directie van het Ministerie van Wederopbouw worden ook dossiers betreffende schadegevallen in de andere deelgemeenten van Hasselt bewaard:

Hasselt: circa 3.500 dossiers
 Kermt: circa 120 dossiers
 Kuringen: circa 550 dossiers
 Sint-Lambrechts-Herk: circa 70 dossiers
 Spalbeek: circa 35 dossiers
 Stokrooi: circa 270 dossiers
 Wimmertingen: circa 40 dossiers

Er mag aangenomen worden dat meer mensen dan degenen waarvan het dossier in Hasselt bewaard wordt, in Stevoort schade geleden hebben ten gevolge van de oorlogshandelingen. Het is zeer waarschijnlijk dat niet iedereen die schade geleden heeft een aanvraag voor een vergoeding ingediend heeft. Mensen die zagen dat hun schade niet in de buurt van 2.000 frank kwam, hebben wellicht niet allemaal een dossier ingediend. Voorts is het zo dat niet iedereen in aanmerking kwam voor een tegemoetkoming. Wie niet aan de hand van een door de burgemeester ondertekend attest kon aantonen dat hij zich tijdens de oorlogsjaren als een goede Belg had gedragen, had geen recht op een vergoeding en diende wellicht ook geen aanvraag in.

Een volledig dossier bevat gegevens over de aanvrager van de vergoeding, over het schadegeval en over het bedrag waarop de aanvrager de schade schat; over de behandeling van het dossier door de administratie, met gegevens over haar berekening van het schadebedrag; en tenslotte ook gegevens over de vaststelling van de vergoeding en de wijze waarop die zal worden uitbetaald. De meerderheid van de aanvragers vroeg een vergoeding voor de dieren, machines en voorraden die door militairen van hun boerderij waren gestolen, voor schade die werd aangericht aan hun woning of boerderij door de schokgolven die veroorzaakt werden door ontploffingen in de onmiddellijke nabijheid, voor handelswaren die uit hun café of winkel geplunderd waren of voor huisraad die vernield was.

Voor de vaststelling van het bedrag van de schade aan woningen werd meestal beroep gedaan op een expertise door een architect of een aannemer. Voor winkelwaren of kledij en andere huisraad werd gebruikgemaakt van prijslijsten en van door de administratie vastgestelde forfaitaire stuksprijzen. Aanvragers gingen soms uit van de prijs die zij betaalden toen ze de voorwerpen aankochten, terwijl de administratie uitging van het bedrag dat nodig was om het verloren voorwerp of dier te vervangen. Anderzijds vergaten aanvragers wel eens dat hun bezittingen door de jaren ouderdom op het moment dat zij verloren gingen niet meer dezelfde waarde hadden als nieuwe dingen. In dat geval trok de administratie een deel van het gevraagde bedrag af omwille van *sleet*.

Vergoedingen konden verstrekt worden in de vorm van een betaling of in de vorm van een schuldwaarborg. De betaling kon op twee manieren gebeuren: in contant geld of in staatsobligaties die pas op termijn te gelde gemaakt konden worden. Beperkte bedragen werden in de regel in contant geld uitbetaald, grotere bedragen voor de helft in contant geld en voor de helft in obligaties. Wanneer iemand een schuldwaarborg verleend werd, dan betekent dat dat hij dat bepaalde bedrag bij een financiële instelling kon lenen aan gunstige voorwaarden, aangezien de Staat de terugbetaling van het kapitaal garandeerde.

Niet alle dossiers zijn volledig. Sommige bevatten alleen gegevens over de aangifte van schade, zonder dat er gegevens zijn over de behandeling van het dossier door de administratie of over de toegewezen vergoeding.

Oktober 1939 – mei 1940: de mobilisatie

Internationale spanningen doen de Belgische regering einde augustus 1939 beslissen de meest recent afgewezen jaarklassen van het leger weer naar de kazernes te roepen. Vanaf 1 september, toen Duitsland Polen binnenviel, worden er nog meer voormalige soldaten opgeroepen. Omdat het leger niet iedereen tegelijk kan kleden en bewapenen, gebeurt het mobiliseren in fases. Er gaat ook enige tijd overheen voordat de eenheden die samengesteld zijn uit heropgeroepen dienstplichtigen operationeel zijn en ontplooid kunnen worden. De staf van het Belgisch leger heeft in de voorgaande jaren bedacht dat drie verdedigingslinies de opmars van het Duitse leger moeten vertragen, indien het land uit Duitsland aangevallen zou worden. De meest vooruitgeschoven stelling ligt achter de Kempische kanalen, met het kanaal Dessel-Schoten, het kanaal Bochoit-Herentals en de Zuid-Wil-

lemsvaart. De tweede stelling moet de Duitsers tegenhouden aan het Albertkanaal, en de derde stelling is de Dijlestelling, die gevormd wordt door een reeks versterkingen tussen Waver en het Albertkanaal te noorden van Lier.

In Stevoort richt het leger in een weide van Jos Dubois³ in de Jodenstraat een munitiedepot in. In een weide van Gustaaf Vanluydt⁴ in dezelfde straat installeert het Belgisch leger vijf veldkeukens, van waaruit eenheden bij het Albertkanaal bevoorrad worden. Bovendien graven soldaten er stellingen en schuilplaatsen. Vanluydt meldt na de oorlog dat Belgische soldaten in zijn weide circa 100 meter loopgrachten en drie schuilplaatsen uitgegraven hebben. Hij heeft die grachten en kuilen weer moeten vullen en de bouwlaag moeten herstellen.

Mei 1940: gevechten, plunderingen en vernielingen

Stevoort krijgt vanaf 10 mei met plunderingen te maken. Op advies van de Belgische legeroverheid verlaten veel inwoners hun huizen op 10 mei en slaan op de vlucht naar het westen van het land.

Bij Eduard Jookens⁵ in de Kapelstraat en bij Arthur Adons⁶ in de Lindestraat nemen Belgische soldaten op 10 mei fietsen mee zonder te betalen. Gustaaf Vanluydt⁷ meldt na de oorlog dat op 10 mei en volgende dagen talrijke Duitse troepen langs de Jodenstraat gekomen zijn. De brug over de Herk in Stevoort was gesprongen. Blijkbaar zien de Duitse militairen ook de strategische meerwaarde van de weide van de onfortuinlijke postbode. Zij stallen er dagenlang paarden en munitiewagens. Die paarden vreten de schors van de fruitbomen aan en de wielen van de wagens kwetsen de stammen. Vanluydt meldt dat 5 volwassen appelbomen volledig vernield zijn en dat dertien andere bomen zwaar beschadigd zijn. Zijn appeloogst is deels verloren, het gras van zijn weide is door de Duitse paarden afgegraasd en over een oppervlakte van circa 20 aren zijn de graszoden vernield.

Diezelfde tiende mei zijn de eerste Duitse eenheden in Stevoort. Een aantal soldaten neemt 's avonds hun intrek in de woning van Jozef en Leontien Haesevoets-Buntinx⁸ in de Jodenstraat. Zij plunderen er de kolenvoorraad en als zij weer vertrekken nemen zij een fiets, dekens en lakens en een koperen ketel mee. Bovendien moeten de bewoners bij hun terugkeer vaststellen dat ruiten, deuren en zelfs dakpannen verdwenen of beschadigd zijn.

Désiré Santermans uit de Broekstraat meldt dat zijn zoon Jozef gemobiliseerd is als soldaat bij het Elfde Linieregiment en dat hij op 10 mei in Eigenbilzen gelegerd was. Toen zijn eenheid zich moest terugtrekken van het kanaal, moest Jozef zijn fiets en burgerkledij achterlaten.

b) TOTALE VERNIELING

Aantal	VERNIELDE OF VERDWARFENEN VOORWERPEN BEKNOPT OPGAVE EN BESCHRIJVING	Jaartal van aanschaffing	Handelswaarde in nieuwe staat, op 31 Augustus 1939		Aftrek voor ouderdom
1	1. nieuw kussen schommel	1940	140	-	5
1	2. nieuw kussen schommel	1940	50	-	5
1	3. nieuw kussen schommel	1940	50	-	5
4	4. nieuw kussen schommel	1940	80	-	10
10	5. nieuw kussen schommel	1940	10	-	5
2	6. nieuw kussen schommel	1940	20	-	5
2	7. nieuw kussen schommel	1940	20	-	5
2	8. nieuw kussen schommel	1940	20	-	5
1	9. nieuw kussen schommel	1940	40	-	5
1	10. nieuw kussen schommel	1940	950	-	50
Totaal			1560	-	155
Verschil			1405		

(1) Bij getrek aan plaats, bijlagen gebruiken.

De lijst van verloren voorwerpen van soldaat Jozef Santermans.

Joseph en Maria Bruyninx-Colemont⁹ baten een winkel uit in het Dorp. Hun oudste zoon handelt er voor rekening van zijn vader in kolen. Op 11 mei nemen *voorbijtrekkende troepen* er drie fietsen, een paardenkar, een banjo en winkelwaren mee. Bij de gepensioneerde postontvanger Manille Orye en zijn echtgenote Maria Beliën¹⁰ plunderen onbekenden het huis. Toen zij terugkwamen van de vlucht waren een keukenstoof, een kachel, een tafel, twee dekens, lakens, een matras en divers *huisgerief* verdwenen. Pieter Jan en Maria Driesmans-Vanstraelen¹¹ baten in de Jodenstraat een winkel in *koloniale waren* uit. Zij hebben het dorp op 10 mei verlaten en vinden hun woning en hun winkel geplunderd terug. De winkel is leeggemaakt en uit hun huis zijn onder meer twee fietsen, een wekker, bestek, servies, dekens en kledij verdwenen. Isidoor en Josephine Orye-Govaerts¹² uit het Dorp hebben de gemeente al op 9 mei verlaten. Pas op 3 juni zijn zij weer in Stevoort. Ook zij vinden hun woning leeggeplunderd terug. Jules Orye¹³ is handelsvertegenwoordiger. Hij heeft het dorp op 11 mei verlaten, maar is de volgende dag al teruggekeerd. Toch is zijn korte afwezigheid genoeg voor de onbekende plunders die een fiets, twee gouden ringen, een radio, een fototoestel, dekens, kledij, koffers, scheergerief en sigaren weggehaald hebben.

137/2

Stuurt, 10 December 1942.

Lijst van Diefstal... 6012543

Ik ondergetekende Gys. Manille buswachter woonde te Stuurt en is geboren den 9de Augustus 1874. Verklaar dat ten mijnen nadeule, door plundering en wegneming van mijn onbekende, in de Dorpstraat, van 11de en 12de Mei 1940 en daaropvolgende dagen tijdens mijn afwezigheid, de volgende voorwerpen werden ontvreemd:

1 Stoof van Keulen waarde	500 f.
1 Krukje ..	400 f.
1 Tafel ..	200 f.
2 Oekens ..	200 f.
1 Matras van bed waarde ..	600 f.
Beddebekens waarde ..	500 f.
Huisgerief waarde	400 f.
Tot Samen	2800 f.

Legep dekten twintig ponden franke
Ik verklaar deze lijst van eekten waar

Albanille Orje

Opzin voor wettiging der handtekening van Gys. Manille

Stuurt 28-12-1942

De Burgemeester

[Handwritten signature]

Manille Orje stelt al in december 1942 de lijst van de uit zijn huis gestolen voorwerpen op, en laat de echtheid van zijn handtekening door de burgemeester bevestigen.

Op 12 mei stelen achtergebleven Belgische militairen de fietsen van postbode Gustaaf Vanluydt¹⁴, van René Santermans¹⁵ en Jozef Hendrix¹⁶ uit de Broekstraat, van Hubert Vanvoorden¹⁷ uit de Alkenstraat, van Vital Bogaerts¹⁸ uit de Oppenstraat, van Constant Schoemans¹⁹ uit de Kapelstraat, van Louis Paulissen²⁰ uit de Dijkstraat en twee fietsen van Louis Vankroonenborg²¹ uit de Kapelstraat. Maria Hubertine Vanhoyland²² uit Hasselt fietst op 12 mei door Stevoort als Belgische soldaten ook haar fiets opeisen. Jozef Huybrechts²³ uit de Jodenstraat geeft aan dat het Duitse militairen zijn die op 12 mei zijn fiets meegenomen hebben. Die Duitse militairen maken hem ook een voorraad eieren en stro afhandig. Ferdinand Vanderrijt²⁴ van de Egelsplas geeft aan dat zijn fiets nog op 13 mei door een Belgische soldaat is meegenomen.

Ook bij Amelie Cleeren²⁵, die in de Jodenstraat de Elsartmolen uitbaat, zijn het Duitse militairen die haar plunderen. Zij moet op 12 en 14 mei 1940 een aanzienlijke groep Duitse soldaten herbergen. Zij hebben op haar kos-

ten gegeten, geslapen en eetwaren en andere voorwerpen meegenomen, zonder vergoeding of getuigschrift. Uit haar dossier blijkt dat de veroveraars zich in de molen te goed gedaan hebben aan melk, eieren, aardappelen, vier kippen en twee ganzen. Voorts hebben zij kledij en een paardengetuig gestolen en er hun paarden van haver en ander voeder voorzien. Bij Louis Vankroonenborg²⁶ in de Kapelstraat voederen Duitse soldaten 100 kilo haver aan hun paarden op. In de Dorpstraat plunderen Duitse militairen op 12 en 13 mei de woning en de slagerswinkel van René en Philomena Carlens-Creten²⁷. Pierre Boonen is postontvanger in Stevoort. Als hij na de vlucht op 13 mei weer in Stevoort is, vindt hij zijn woning geplunderd terug. Clara Delville²⁸ uit de Jodenstraat is op 15 mei terug en treft haar woning ook geplunderd aan. Bij Petrus en Maria Boonen-Gomand²⁹ in het Dorp plunderen Duitsers de huisraad.

Indes getekende Bermaut H. J. verklaart onder een eijwiel Beer met lamp. electisch verlicht te hebben aan den Beer Sauter mant Beene voor de Beer van even landers vijfzig frank in het jaar 1938 den 24. April
Deze verklaring gedaan in een en geweten word onder een bevestigd

Sten den 28. J. H. C.
J. Bermaut

Voor echt verklaring van bovenermeld landtekening
De Burgemeester
[Handwritten signature]

René Santermans voegt een verklaring van de verkoper van zijn fiets bij zijn aanvraag.

Andere plundersaars halen op 12 mei het huis van Urbain en Maria Cleeren-Dens³⁰ aan de Kolmenstraat leeg. Urbain is op dat moment gemobiliseerd en zijn vrouw en kinderen zijn op 11 mei op aanraden van de Belgische militaire overheid gevlucht. Op 28 mei zijn zij terug in Stevoort.

b) Totale Vernieling.

6012545

12/1

Aantal	Vernielde of verdwenen voorwerpen		Handelwaarde in nieuw staat of datum van de beschouwing	Aftrek van sleet Waarde vermindering Duidingscoëfficiënt
	Beknopte opgave en beschrijving	Aantal van aan- schaffing		
12	paar linnen beddelaakens waarde	1938	1500.00	500.-
8	Wollen dekens waarde	1938-39	1600.00	600.-
24	Onderbroek voor dames en Heeren	1938	600.00	200.-
24	Dames en 10 Heerenkromden	1938-39	1000.00	300.-
30	Kinderskandje en onderbroek voor Heeren	1938	500.00	200.-
	Kleding		5200.00	1800.-
2	paar manschoenen waarde	39-40	250.00	50.-
1	paar dameschoenen waarde	1939	125.00	25.-
2	Heerenkostuum waarde	39-40	1250.00	150.-
4	Dameskleedna	39-40	800.-	200.-
1	Heerenpardonus	1939	750.-	250.-
	Keukens		3175.00	675.-
2	Doppelen lepels waarde	1938	75.00	25.00
2	Doppelen vorken	1938	75.00	25.00
1	Doppelen messen	1939	150.00	50.00
1	Set servies	1939	200.00	100.00
1	Koffieservies	1939	200.00	100.00
1	Koffiepot en verschillende kannen	1938	600.00	100.00
24	Keukenhanddoeken	1939	125.00	25.00
24	Badhanddoeken	1940	100.00	25.00
10	paar dameskousen	1939	300.00	50.00
12	paar sokken	1939	200.00	-
	Ander Huisgerief		2025.00	500.00
1	Telo (Houdka) opgevoerd door Belgische vluchtelingen voor 10 te Weir waarde	1936	600.00	200.-
1	Radio (Philips) totaal vernield	1936	1500.00	500.-
1	Wafel en zes stoelen opgevoerd door Duitsch leger en niet teruggekomen	1936	500.00	100.-
1	Egide keukenstoel opgevoerd door Duitsch leger	1935	500.00	100.-
	Tusschen totaal		3100.00	900.-
48	Fluissken tekens	1940	1175.-	-
1000	tegen (Neron)	1940	1000.-	- 75
	Bien afgevoerd door onbetreft	1940	300.-	-
	Algemeen totaal		2475.-	75.-
			15975.-	3950.-
			verschil 12025.-	

Isidoor Orye maakt ook in december 1942 de lijst van de uit zijn huis gestolen voorwerpen op. Bij de waardebeoordeling van zijn bezittingen houdt hij rekening met waardevermindering door sleet.

Op 13 mei eisen doortrekkende Duitse troepen stro op bij Jozef Vossen³¹ in de Pastorijstraat en bij Arthur Adons³² in de Lindestraat. Bij Antoon en Maria Mellemans-Coppers³³ in de Oppenstraat nemen zij een fiets mee. Leopold Heeren en zijn echtgenote³⁴ baten een boerderij uit in de Jodenstraat. Bij hen nemen Duitse soldaten op 13 mei een fiets mee en zij bevoorraden er zichzelf met tarwemeel, eieren, kippen en een hesp. Voor hun paarden leggen zij de hand op haver, hooi en stro. Bij Casimir en Maria Bellefroid-Mouling³⁵ in de Kermestraat ontvreemden onbekenden 500 kilo haver.

Richard Orye-Jookens³⁶ woont in de Oppenstraat en is plantenkweker. Op 14 mei kappen Duitse soldaten in zijn bomenkwekerij 250 jonge bomen om daarmee hun voertuigen te camoufleren. Ondertussen is de Jodenstraat nog steeds de belangrijkste weg waarlangs Duitse soldaten van Stevoort naar het westen, naar Herk-de-Stad oprukken. Bij Jozef en Maria Asnong-Dethier³⁷ maken zij zich meester van een deel van het servies. Zij stelen er een fiets, lederen riemen, een kar en 900 eieren. Voor hun paarden leggen zij beslag op 500 kilo haver en 400 kilo hooi. Isidoor Santermans³⁸ is landbouwer en baat een winkel uit in de Kapelstraat. Op 14 mei neemt een groep Duitse soldaten zijn intrek in zijn huis. Als zij de volgende dag vertrokken zijn, zijn ook een hamer en een bijl, chocolade, suikergoed en wijn weg. Felix en Germaine Jacobs-Piheyens³⁹ wonen in de Oppenstraat. Hun huis wordt tijdens hun afwezigheid door Duitse militairen geplunderd. Felix is aannemer, en zijn firma is betrokken bij de aanleg van een vliegveld voor het Belgisch leger in Rillaar. Tijdens de eerste dagen van de oorlog legt het Belgisch leger beslag op zijn materiaal en voorraden in Rillaar.

Ook de huizen van Jozef Orye⁴⁰ uit de Kapelstraat en van Jos Dubois⁴¹ uit de Jodenstraat worden tijdens de eerste dagen van de oorlog, terwijl zij op de vlucht zijn, geplunderd. Dubois is landbouwer en tijdens de mobilisatie hebben Belgische militairen een munitiedepot aangelegd in de bijgebouwen van zijn hoeve. Omwille van het gevaar verlaat hij zijn woning op 10 mei. Tijdens zijn afwezigheid wordt het huis volgens zijn aangifte totaal uitgeplunderd.

Het dossier van René Carlens (de drie hier volgende illustraties) bevat lijsten van de bij hem gestolen huisraad, winkeluitrusting en vleeswaren.

OPGAVE DER SCHADE : MEUBELLEN, LINNEN, KI

Aard der goederen	Aantal	Handelswaarde op datum der beschadiging	Journal der aanschaffing	Afrok voor sleet en waardevermindering	Nettowarde (handelswaarde minus sleet en waardevermindering) (2)	Raming van herschiet op datum van beschadiging
10 Kgo. kaneelade	10 Kgo		1929		4.50	C
semmer zeep	1000				41.25	38
semmer vet	1000				45.00	C
12 messen	12	125 fs		25 fs	100.00	V
1 broodmes	1	15.50 fs		2.50 fs	15.00	V
2 scharen	2	8.5		10	75.00	V
2 beerpotels	2	20		2.50 fs	17.50	V
1 witte schotel	1	500		250	250.00	V
12 witte schotels	12	nieuwe			120.00	C
1 kar	1	nieuwe			500.00	C
1 melspan	1	3.00		25	275.00	V
12 leerriemen	12	nieuwe			45.00	V
12 leerdorren	12	nieuwe			69.00	V
2 Kgo. kaffie	2 Kgo				46.00	V
5 boterpannen	5				13.35	V
4 tassen sigaren	4				240.00	V
6 flessen bier	6				180.00	V
2 messen	2	nieuwe			26.00	V
1 doos schrijfpapier	1				8.00	V
2 paar lange scharen	2	250		50	200.00	V
					2257.50	

OPGAVE DER BESCHADIGDE VOORWERPEN

	Aantal of hoeveelheid
3 beentouwers messen	2
3 beentouwers horens	2
2 ransse beken	6
1 ketel om vet te smelten	1
12 witte winter schotels	12
4 witte schotels	4
3 gelekte kommen	3
1 melspan	1
30 Kgo. papier	30 Kgo
1 ketel in etami	1
4 zijne beentouwers	4

Mei 1940 – september 1944: de bezetting

Op 23 februari 1942 wordt Jean Boonen⁴² in Stevoort door de Duitse politie aangehouden. In de dagen daarna wordt de weerstander naar Duitsland afgevoerd. Pas op 14 mei 1945 is hij weer in het land. Zijn klederen, zijn horloge, zijn vulpen, een gouden ring en alles wat hij bij zijn aanhouding had mogen inpakken en meenemen wordt hem tijdens zijn gevangenschap afgenomen.

Op 5 november 1943 vindt er boven Stevoort een luchtgevecht plaats. Om snelheid te winnen dropt een geallieerde bommenwerper die door Duitse jachtvliegtuigen onderschept dreigt te worden, zijn bommen boven het dorp. Die komen bij de Molenstraat terecht. Het huis van Hendrik en Ludovica Vesters-Vanstreels⁴³ in de Molenstraat wordt getroffen en brandt uit. Bij Alphons Reenaers⁴⁴ branden de schuur en de stallen af. In de schuur gaat zijn hele rogge-, tarwe- en haver oogst verloren. Zijn wanmolen en veel ander landbouwgereedschappen verbranden. Een vaars en een varken kunnen niet meer op tijd uit de stal gehaald worden en blijven in de vlammen. Het huis van Anna Machiels-Iven⁴⁵ in de Molenstraat is zwaar beschadigd en een deel van haar huisraad wordt vernield.

In gelijkaardige omstandigheden komen er ook op 11 en op 17 november 1943 vliegtuigbommen terecht in Stevoort. Op 11 november wordt er schade aangericht in de

Kapelstraat. De bommen vallen in de weide van Joseph Vandenreyt⁴⁶ en vernielen er een aantal fruitbomen. De schokgolf van de ontploffing beschadigt de woning en de huisraad van Johannes en Maria Donné-Houbrechts⁴⁷. Op 17 november wordt de Nieuwstraat getroffen. De bommen vallen in de nabijheid van de woningen van Medard en Anna Houbrechts-Bex⁴⁸ en van Antoine Donné-Houbrechts⁴⁹. Zij veroorzaken schade aan de daken en aan ruiten en deuren. In beide huizen worden serviezen, lampen en gordijnen beschadigd.

In december 1943 bouwt het Duitse leger een barak in de Kozenstraat, op een akker van Victor en Marie Bonneux-Jans⁵⁰. Begin 1944 wordt die barak in gebruik genomen door een eenheid met luister- en uitzendposten. In juni 1944 plaatsen die soldaten op een tachtigtal meter van hun barak een afsluiting in prikkeldraad. Bonneux wordt verplicht ongeveer een hectare land vrij te maken en de nog groene tarwe binnen de omheining af te maaien en de aardappelen die hij er geplant heeft te rooien.

Eind augustus staan de geallieerden in het noorden van Frankrijk. Het Duitse leger kan er zich dagelijks aan verwachten dat de eerste Britse of Amerikaanse eenheden België binnentrekken. In België zijn de eerste terugtrekkende Duitse eenheden al te zien. Net zoals dat bij de inval in mei 1940 het geval was, verricht het Duitse leger

VERKLARING GETUIGEN

6611542

De ondergeteekenden Henri Hiemeleers en Bernard Vandervoort te Stevoort bevestigen hierbij dat een stuk land van M. Victor Bonneux Kodenstraat te Stevoort door de Duitsers in 1944 werd in beslag genomen.

Op dit stuk land werd een soort fort gebouwd waar luister en uitsendposten werden opgericht.

De omgeving werd versperd met prikkeldraad.

HENRI HIEMELEERS

BERNARD VANDEVOORT.

H. Hiemeleers *Bernard Vandervoort*

Victor Bonneux voegt een verklaring van twee getuigen bij zijn dossier.

ook tijdens de terugtocht opeisingen waarvoor niet betaald wordt. Op 29 augustus wordt de auto van Antoine Palmers de Terlaemen⁵¹, een personenwagen van het merk Buick, door Duitse militairen opgeëist. Een week later, op 4 september, wordt de auto van Edmond en Pelagie Cleeren-’s Heeren⁵² uit de Kolmenstraat, een Vauxhall uit 1939, in Alken gestolen door Duitse militairen.

Van september 1944 tot januari 1945: de bevrijdingsgevechten en de nasleep van de oorlog

De bevrijding van België verloopt in de eerste dagen van september vrij vlot en zonder veel gevechten. In de Limburgse Maasstreek bieden de Duitsers meer weerstand en verloopt de bevrijding moeilijk. Vanuit Limburg kunnen de terugtrekkende Duitsers maar op twee plekken de Maas over. Ofwel maken zij gebruik van de Maasbrug in Maastricht, ofwel moeten zij in Maaseik over de Maasbrug. Het is dus niet verwonderlijk dat het Duitse leger doet wat het kan om in het noordoosten en het zuidoosten van Limburg zo lang mogelijk een bruggenhoofd op de linkeroever van de Maas te behouden. Bij Stevoort wordt niet gevechten, maar terugtrekkende Duitsers maken zich op veel plaatsen meester van vervoermiddelen.

Bij Casimir en Maria Bellefroid-Mouling⁵³ in de Kermtstraat nemen Duitse militairen een fiets en een pony mee. De uitgeputte pony die hen vergezelde en die hun bagagewagen tot in Stevoort getrokken had, laten zij achter. Bij Jozef en Marie Deveux-Schreurs⁵⁴ in de Oppenstraat nemen zij drie paarden mee, waarvan zij er twee betalen. Bij Richard Orye⁵⁵ in de Dorpstraat nemen zij één paard mee.

Frans en Emma Deveux-Jeuris⁵⁶ van de Oppenstraat melden na de oorlog dat terugtrekkende Duitsers bij hen nog op 10 september 1944 twee paardengetuigen en een ketting opeisen.

Op 17 september maakt Stevoort kennis met een nieuwe manier van oorlogvoeren. Die dag stort voor het eerst een Duitse raket, een V-1, in het dorp neer. De eerste valt in de buurt van de Egelstraat en veroorzaakt beschadigingen aan de woningen van de familie Vandenrijt⁵⁷ en aan de woning van Leonard Dirix⁵⁸ en zijn echtgenote. Op 28 september valt een V-1 bij de Jodenstraat, in een weide van Jozef Dubois⁵⁹. Dubois noteert zware schade aan zijn hoeve en aan zijn huisraad. De draadafsluiting rond zijn weide is op verschillende plaatsen vernield en er zijn

bomen verloren gegaan. Vier koeien die in de weide grazen overleven de inslag van de vliegende bom niet. De schokgolven van de ontploffing veroorzaken ook veel schade in de woning van Frederik en Maria Cuykx-Docquier⁶⁰ in de Jodenstraat.

Op 12 november en op 15 december vallen V-1's in de buurt van de Oppenstraat. De eerste inslag veroorzaakt schade aan het huis, de boomgaard en de tuin van Jozef Deveux⁶¹. In december is er schade aan de hoeve van Philomena Niesen⁶², aan de hoeve van Frans en Emma Deveux-Jeuris⁶³ en aan een woning van Richard Orye⁶⁴. Op 20 december valt een V-1 net over de grens met de gemeente Wijer. Zij veroorzaakt schade aan en in huizen in de Oppenstraat in Stevoort⁶⁵. Vier maanden later, op 25 maart 1945, wordt Stevoort voor het laatst door een V-1 getroffen. Ook deze keer situeert de schade zich in de Oppenstraat⁶⁶. Bij Louis Deveux wordt een druivenserre vernield. Ook in de Molenstraat wordt die dag de inslag van een V-1 gemeld. De woningen van Godfried en Justine Goorts-Copermans⁶⁷, van Ferdinand en Maria Copermans-Buntinx⁶⁸, van Gustaaf en Maria Hendrickx-Copermans⁶⁹, van Alfons Reenaers⁷⁰, van Anna Machiels-Iven⁷¹ en van Eligius en Martha Iven-Joris⁷² worden zwaar beschadigd. De woning van de kantonniër Hendrik Vesters⁷³, die in november 1943 uitgebrand was, wordt door de ontploffing opnieuw beschadigd.

Bij wijze van besluit

Wie tijdens de Tweede Wereldoorlog ten gevolge van oorlogshandelingen belangrijke schade geleden heeft – de schade moet een bedrag van minstens 2.000 frank vertegenwoordigen – kan na de oorlog beroep doen op een tegemoetkoming vanwege het Ministerie van Wederopbouw.

Uit de steunaanvragen die ingediend worden door mensen van Stevoort blijkt dat het dorp tijdens de oorlog verschillende keren met de gevolgen van het oorlogsgeweld te maken gekregen heeft.

Tijdens de periode van de mobilisatie richt het Belgisch leger in Stevoort veldkeukens en een munitiedepot in.

Vanaf 10 mei krijgen de gemeente en haar inwoners te maken met de ongemakken die oprukkende en terugtrekkende troepen met zich brengen: opeisingen van fietsen en andere vervoermiddelen en plunderingen van verlaten huizen.

Tijdens de oorlogsjaren noteren wij de aanhouding van een weerstander die tijdens zijn gevangenschap al zijn bezittingen kwijtspeelt. In november 1943 droppen geallieerde vliegtuigen die met bommen geladen op weg zijn naar Duitsland, onbedoeld een deel van hun vracht boven Stevoort. In december 1943 bouwt het Duitse leger in de Kozenstraat een uitzendpost. Als die de volgende lente met een prikkeldraad wordt afgesloten, moeten alle veldvruchten binnen de omheining gemaaid en geroid worden.

Na de landing van de geallieerden in Normandië wordt de sfeer grimmiger. Vanaf 29 augustus 1944 krijgen de mensen van Stevoort te maken met terugtrekkende Duitsers die weer vervoermiddelen opeisen, zonder er voor te betalen. Zoals vaak zit het venijn in de staart. Van september 1944 tot maart 1945 komen in Stevoort verschillende V-1raketten neer die telkens voor veel schade zorgen aan en in de woningen tot in de verre omgeving van de inslagplaatsen.

Noten

- 1 P.A. Tallier e.a., *Puin en wederopbouw. Oorlogsschadedossiers Tweede Wereldoorlog en verwante archieven*, Brussel, 2012.
- 2 Rijksarchief Hasselt, Bampslaan 4, 3500 Hasselt, rijksarchief.hasselt@arch.be, 011-221766. De leeszaal is open van dinsdag tot vrijdag, van 09.00 tot 12.00 en van 13.00 tot 16.30 uur. Op verzoek wordt de inventaris in Excel je per mail toegestuurd.
- 3 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6022492.
- 4 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6005939, 6311464.
- 5 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006809.
- 6 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6028442.
- 7 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6005939, 6311463, 6311464.
- 8 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006461.
- 9 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023573.
- 10 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012543.
- 11 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023569.
- 12 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012545.
- 13 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013155.
- 14 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6005939, 6311463.
- 15 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6001327.
- 16 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6009047.
- 17 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023571.
- 18 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023572.
- 19 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023575.
- 20 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023576.
- 21 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006358.
- 22 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6029868.
- 23 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023568.
- 24 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6010931.
- 25 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023577.
- 26 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006358.
- 27 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6014269.
- 28 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6002559.
- 29 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6315579.
- 30 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6028142.
- 31 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6009083.
- 32 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6028442.
- 33 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006173.
- 34 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012727.
- 35 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6004858.
- 36 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6300894.
- 37 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6006573.
- 38 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6009081.
- 39 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6004241.
- 40 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012542.
- 41 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6022492.
- 42 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6021251, 6315580.
- 43 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012359.
- 44 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6021238.
- 45 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6314317, 6314318.
- 46 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023661.
- 47 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6316193, 6316194.
- 48 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023606, 6319106.
- 49 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023605.
- 50 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6011542.
- 51 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6020558.
- 52 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6004867.
- 53 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6004858.
- 54 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6025922, 6316336.
- 55 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6024279.
- 56 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013955, 6314547.
- 57 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6025684.
- 58 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6023394.
- 59 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6002559, 6022492.
- 60 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6008210.
- 61 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6025922, 6316337.
- 62 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013344.
- 63 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013955, 6314548.
- 64 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6024279.
- 65 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013324, 6021824, 6026155, 6305050, 6305051.
- 66 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013324, 6013955, 6314545, 6314546, 6314548.
- 67 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6011023, 6311985, 6311986.
- 68 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6021624.
- 69 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6014226.
- 70 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6021238.
- 71 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6314317, 6314318.
- 72 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6013238.
- 73 Rijksarchief Hasselt, *Dossiers oorlogsschade*, nr. 6012359.